

תורה שבעל פה

בית, חינוך ומשפחה

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון — (15×4) — 60 נקודות
פרק שני
אנ: — (10×4) — 40 נקודות
פרק שלישי
סך הכול — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (60 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 1-5 (לכל שאלה – 15 נקודות).

1. "טובים השניים מן האחד"

- א. (1) על פי הרב יוסף דב סולובייצ'יק, מה הם הכינויים של אדם וחוה בסיפור הבריאה הראשון בספר בראשית, ומהי מטרת הנישואין שבאה לידי ביטוי בכינויים אלה?
- (2) על פי הרב יוסף דב סולובייצ'יק, מה הם הכינויים של אדם וחוה בסיפור הבריאה השני בספר בראשית, ומהי מטרת הנישואין שבאה לידי ביטוי בכינויים אלה?
- (7 נקודות)
- ב. המדרש מספר על שיחה בין מטרונה לרבי יוסי בן חלפתא, שבעקבותיה: "מה עשתה [המטרונה]? שלחה והביאה אלף עבדים ואלף שפחות והעמידה אותן שורות־שורות" (ויקרא רבה, פרשה ח, א).
- (1) מה רצתה המטרונה להוכיח באמצעות מעשה זה, ומה היו התוצאות של המעשה שעשתה?
- (2) לפי רבי יוסי בן חלפתא, מה הקב"ה עושה מאז בריאת העולם, ומה אפשר ללמוד מכך?
- (8 נקודות)

2. יצר ויצירה

- א. בנוגע לבריאת האדם כותב המדרש על שני סוגים של "בריות":
- "ברא בו ד' בריות מלמעלן וד' מלמתן" (בראשית רבה, פרשה יד, ג).
- לאחר מכן המדרש מפרט את שני הסוגים האלה.
- ציין שלוש דוגמאות משני הסוגים – לפחות דוגמה אחת מכל סוג (סך הכול – שלוש דוגמאות). (4 נקודות)
- ב. (1) בנוגע לרצח מעורבת כתב הרב צבי יהודה הכהן קוק:
- "איך יעלה על הדעת להתרחץ עם נשים שאינן לבושות? ... אנשים משיבים ומסבירים: 'כך התרגלנו'. זו תשובה שטחית..." ("צניעות", גן נעול).
- הסבר מדוע תשובה זו שטחית.
- (2) הרב צבי יהודה הכהן קוק המשיך וכתב:
- "אין על רחצה מעורבת שום תירוץ, חוץ מן היצר... כנגד היצר, חונן האדם בדעת" (שם).
- על פי ציטוט זה, הסבר את הדרך שהציע הרב צבי יהודה הכהן קוק להתמודד עם היצר.
- (7 נקודות)
- ג. מדוע אסור לרקוד ריקודים מעורבים אף שאין מגע פיזי בין הרוקדים לרוקדות? כתוב שני נימוקים. (4 נקודות)

3. קידושין ונישואין

- א. (1) על פי הגמרא, האמורא רב היה מלקה אדם שקידש אישה ללא שידוכין.
איזו תוצאה לא רצויה עלולה להיות בגלל קידושין שנעשו ללא שידוכין, ומהו הערך שיש בשידוכין?
(2) בתקופות קדומות הייתה תקופת הקידושין נמשכת כשנה. מה הייתה המטרה של תקופת הקידושין?
(8 נקודות)
- ב. (1) "החתן מוסר את שטר הכתובה לידי הכלה" (הרב בנימין אדלר, הנישואין כהלכתם).
הסבר מדוע.
(2) כתוב מתי והיכן מקיימים את הייחוד לפי מנהג קהילות אשכנז, ומתי והיכן מקיימים אותו לפי מנהג קהילות ספרד.
(7 נקודות)

4. בניית הבית

- א. "שלושה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה..." (שבת, פרק ב', משנה ז').
הרב ישראל ליפשיץ ("תפארת ישראל") דייק בלשון המשנה שכתוב בה "בתוך ביתו" ולא "לבני ביתו".
מה למד הרב ישראל ליפשיץ מדיוק זה? (3 נקודות)
- ב. כבר בשלבי ההיכרות הראשונים בין בני זוג, עוד לפני החתונה, אפשר להבחין בדרכי התנהגות של בן או בת הזוג שיכולות להעיד על אופי אלים.
ציין שלוש דרכי התנהגות כאלה, וכתוב מה צריך לעשות במקרה שמבחינים בהן. (7 נקודות)
- ג. בכתובה מוזכרות התחייבויות של הבעל כלפי אשתו: "ואני בעזרת ה' אעבוד... ואזון ואפרנס ואכלכל... ואלביש אותך... בנאמנות" (תורגם מן הארמית).
(1) מהי מטרת החזרות המרובות על התחייבות הבעל לפרנס את אשתו?
(2) מה לומדים מן המילה "בנאמנות" בנוגע להתחייבות הבעל לפרנס את אשתו?
(5 נקודות)

5. גירושין ועגינות

- א. הסבר את המושג "גט מעושה". (3 נקודות)
- ב. (1) הסבר את המושג "הרחקות דרבנו תם", וכתוב דוגמה אחת של הרחקה שנהגו בקהילות ישראל.
(2) על פי החוק במדינת ישראל, כתוב שלוש מגבלות (סנקציות) שאפשר להטיל על בעל המסרב לתת גט לאשתו.
(6 נקודות)
- ג. (1) הסבר מי היא אישה "עגונה", ומדוע היא נקראת כך.
(2) כתוב דוגמה אחת להקלה בהלכה שנועדה להתיר אישה עגונה.
(6 נקודות)

עליך לענות על פרק שני או על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדת.

פרק שני (40 נקודות)

אם למדת **פרקים א'-י"א מן החוברת**, ענה על ארבע מן השאלות 6-10 (לכל שאלה – 10 נקודות).

6. יצר ויצירה

- א. (1)** הסבר מדוע דווקא יצר התאוה בין המינים הוא היצר החזק ביותר של האדם.
- (2)** "ואהבת את ה' א-להיך בכל לבבך..." (דברים, ו', ה'). 'בכל לבבך' – בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע".
(ברכות, פרק ט', משנה ה')
- על פי הרב ישראל ליפשיץ ("תפארת ישראל"), הסבר כיצד על האדם לעבוד את ה' ביצר הרע שלו.
(5 נקודות)
- ב. (1)** על פי הרב אלישע אבינר, אדם הנלחם ביצר הרע הוא כאדם המטפס על הר גבוה. הסבר את הדימוי הזה.
(5 נקודות)

7. מצוות עונה

- א. (1)** כיצד מכונה הקשר הפיזי בין איש לאישה בלשון נקייה, לעומת הכינוי המקובל בעולם הרחב?
- (2)** הסבר את ההבדל המהותי בין שני הכינויים.
(5 נקודות)
- ב. (1)** על פי הרב יוסף דב סולובייצ'יק, ההלכות שנוגעות לחיי האישות שבין איש לאשתו "מיוסדות על עיקרון פסיכולוגי... והן מפליאות בפיקחותן וב'חדישותן' " ("ובקשתם משם", איש ההלכה).
- כתוב דוגמה אחת להלכה בתחום זה, והסבר את העיקרון הפסיכולוגי שבהלכה זו. (5 נקודות)

8. טומאה וטהרה

- א. (1)** "שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי... מפני מה אמרה תורה מילה לשמונה?".
(תלמוד בבלי, נידה, דף לא, ע"ב)
- כתוב בלשונך את תשובתו של רבי שמעון בן יוחי לשאלת תלמידיו.
- (2)** "תניא היה רבי מאיר אומר: מפני מה אמרה תורה נידה לשבעה?" (שם).
- כתוב בלשונך את תשובתו של רבי מאיר לשאלה זו.
(7 נקודות)
- ב. (1)** מדוע מותר לאישה להתאפר בימי נידתה? (3 נקודות)

9. כיסוי ראש

- א. הרב משה סופר ("חתם סופר") החמיר בהלכות כיסוי ראש. כתוב חומרה אחת שהוא החמיר. (3 נקודות)
- ב. (1) הרב אליקים אלינסון כתב כמה טעמים לחובת כיסוי הראש, ודחה שניים מהם.
טעם ראשון שהוא דחה: "למנוע מהגברים הרהור עבירה".
טעם שני שהוא דחה: "חובת הכיסוי מיועדת לשמש אות וסמל לאישה הנשואה".
כתוב מדוע הוא דחה כל אחד משני הטעמים האלה.
- (2) על פי הרב אליקים אלינסון, מהו הטעם הנכון לחובת כיסוי הראש?
(7 נקודות)

10. שאלות קצרות

- ענה בקצרה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף — 5 נקודות).
- א. איש ואישה שאינם נשואים זה לזה רשאים להתייחד, אם בעלה של האישה נמצא בעיר. הסבר מדוע.
- ב. כתוב את שני התנאים הנדרשים כדי לברך שבע ברכות בשבעת ימי המשתה.
- ג. הסבר את המושג "דת יהודית", וכתוב מהו סוג כיסוי הראש הנדרש על פי "דת יהודית".

עליך לענות על פרק שני או על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדת.

פרק שלישי (40 נקודות)

אם למדת פרקים א'-ו', י'-י"ד מן החוברת, ענה על ארבע מן השאלות 11-15 (לכל שאלה – 10 נקודות).

11. יצר ויצירה

- א.** (1) הסבר מדוע דווקא יצר התאוה בין המינים הוא היצר החזק ביותר של האדם.
- (2) "ואהבת את ה' א-להיך בכל לבבך..." (דברים, ו', ה'). 'בכל לבבך' – בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע".
(ברכות, פרק ט', משנה ה')
- על פי הרב ישראל ליפשיץ ("תפארת ישראל"), הסבר כיצד על האדם לעבוד את ה' ביצר הרע שלו.
(5 נקודות)
- ב.** על פי הרב אלישע אבינר, אדם הנלחם ביצר הרע הוא כאדם המטפס על הר גבוה. הסבר את הדימוי הזה.
(5 נקודות)

12. מחויבויות שבין איש לאשתו

- א.** על פי התורה, הבעל חייב לאשתו שלושה דברים: "שְׁאֵרָה קְסוּתָהּ וְעֵנָתָה" (שמות, כ"א, י').
- (1) מה הפירוש של "שארה"?
- (2) מה הם שני כללי היסוד המסדירים את זכות האישה בקבלת "שארה"?
(6 נקודות)
- ב.** (1) מהו הסכום הבסיסי שהבעל מתחייב בכתובה לתת לאשתו במקרה של פירוק המשפחה?
- (2) מדוע נקבע סכום זה?
(4 נקודות)

13. קרבה בין האיש לאישה

- א.** (1) כיצד מכונה הקשר הפיזי בין איש לאישה בלשון נקייה, לעומת הכינוי המקובל בעולם הרחב?
- (2) הסבר את ההבדל המהותי בין שני הכינויים.
(5 נקודות)
- ב.** על פי הרב יוסף דב סולובייצ'יק, ההלכות שנוגעות לחיי האישות שבין איש לאשתו "מיוסדות על עיקרון פסיכולוגי... והן מפליאות בפיקחותן וב'חדישותן' " ("ובקשתם משם", איש ההלכה).
- כתוב דוגמה אחת להלכה בתחום זה, והסבר את העיקרון הפסיכולוגי שבהלכה זו.
(5 נקודות)

14. סוגה בשושנים — קרבה וריחוק בחיי הזוגיות

א. (1) "שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי... מפני מה אמרה תורה מילה לשמונה?".
(תלמוד בבלי, נידה, דף לא, ע"ב)

כתוב בלשונך את תשובתו של רבי שמעון בן יוחי לשאלת תלמידיו.

(2) "תניא היה רבי מאיר אומר: מפני מה אמרה תורה נידה לשבעה?" (שם).

כתוב בלשונך את תשובתו של רבי מאיר לשאלה זו.

(7 נקודות)

ב. מדוע מותר לאישה להתאפר בימי נידתה? (3 נקודות)

15. שאלות קצרות

ענה בקצרה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף — 5 נקודות).

א. איש ואישה שאינם נשואים זה לזה רשאים להתייחד, אם בעלה של האישה נמצא בעיר. הסבר מדוע.

ב. כתוב את שני התנאים הנדרשים כדי לברך שבע ברכות בשבעת ימי המשתה.

ג. מה הם שני התנאים ההכרחיים לטבילה כשרה במקווה טהרה כשר?

בהצלחה!